

Naturvärdesinventering Tostås

Tranås kommun 2020

Örnberg Kyrkander
Biologi & Miljö AB

Örnberg Kyrkander Biologi & Miljö AB

www.ornbergkyrkander.se

Rapport 2020:383

Framsida: Bild från NVO 1

Ansvarig handläggare: Britta Lidberg

Övriga medverkande: Jonas Örnberg

Foto: (upphovsrätt Örnberg Kyrkander)

Internt projektnamn: 383 – NVI Tostås Tranås

Granskad av: Jonas Örnberg

Uppdragsgivare: Tranås kommun,

Uppdragsgivarens ombud: Klara Nilsson, planarkitekt, och Anna Eriksson, landskapsarkitekt

Rapporten refereras: Örnberg Kyrkander. 2020. Naturvärdesinventering Tostås, Tranås kommun. Tranås kommun. 2020:383.

Sammanfattning

Tranås kommun planerar för ett nytt villaområde i anslutning till stadsdelen Tostås i södra delen av Tranås tätort. Som en del av detaljplanearbetet har en naturvärdesinventering gjorts av Örnberg Kyrkander Biologi & Miljö AB. Det aktuella inventeringsområdet omfattar ca 27,5 ha.

Naturvärdesinventeringen har gjorts enligt svensk standard (SS 199000:2014 med stöd av SIS-TR 199001:2014) på *fältnivå* med detaljeringsgrad *medel* och med tilläggen *naturvärdesklass 4* samt *värdeelement*.

Inom det aktuella inventeringsområdet identifierades fyra naturvärdesobjekt med förhöjda naturvärden. Ett område hade naturvärden motsvarande klass 3 (påtagliga naturvärden) och tre hade naturvärden motsvarande klass 4 (visst naturvärde). Naturvärdesobjekten omfattar större delen av inventeringsområdet men även de delar som inte klassats som naturvärdesobjekt (dvs inte bedömts ha naturvärden motsvarande klass 4 eller högre) är även de naturmark och har naturvärden, om än lägre.

En viktig grund för naturvärdesklassningarna är att det är ett lövdominerat område med inslag av ädellövträd och hassel där det förekommer äldre exemplar av träden och buskarna. Den rikliga mängden död ved i södra delen höjer värdet i det området, men död ved förekommer även i andra delar och bidrar till naturvärdena.

Inom eller precis i anslutning till inventeringsområdet identifierades totalt 23 värdeelement. Av dessa är 19 hålträd och av de 19 är 13 st *särskilt skyddsvärda träd* enligt Naturvårdsverkets definition. Åtgärder som kan komma att påverka särskilt skyddsvärda träd innebär en risk för väsentlig påverkan av naturmiljön. Innan sådana åtgärder genomförs ska samråd (enligt 12 kap. 6 § miljöbalken) göras med Länsstyrelsen.

De tre värdeelement som inte är träd är dels stora odlingsrösen i anslutning till den gamla åkern i öster, dels en stor stenmur i nordväst och dels en stenmur i sydost. De stora rösena i anslutning till åkermarken omfattas sannolikt av det generella biotopskyddet.

Flera analyser av området har gjorts, bland annat en landskapsanalys. I den konstateras att inventeringsområdet hör till det lövträdsrika stråk med mycket ädellöv, inte minst grov ek, som sträcker sig söder- och västerut från Tranås. I inventeringsområdets direkta närhet finns ett nätverk av värdefulla ekar och andra skyddsvärda träd som också träden inom inventeringsområdet ingår i eller på sikt kan stärka upp. Inom inventeringsområdet finns även en hög täthet av hålträd, framförallt av asp, som tillsammans med en stor mängd hålträd i närområdet ger förutsättningar för starka populationer av hålhäckande fåglar, fladdermöss och inte minst insekter.

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Metod	5
Naturvärdesinventering (NVI).....	5
Analyser	6
Resultat.....	7
Skyddade områden och andra utpekade naturvärden	7
Tidigare artobservationer och tidigare inventerade skyddsvärda träd.....	7
Inventeringsområdet.....	7
Identifierade naturvärdesobjekt (NVO) med naturvärdesklassning	9
NVO 1. Blandlövskog med rikligt med död ved.....	10
NVO 2. Lövdominerad huggen skog med stort inslag av ek.....	12
NVO 3. Hassellund med blandlövskog	14
NVO 4. Blandskog med påverkan från skogsbruk	16
Värdeelement.....	17
Analys	21
En samlad bedömning av naturvärden	21
Vilka områden som inte skall exploateras av hänsyn till naturvärden	21
Vilka områden som kan vara värdefulla ur naturhänsyn för framtida bostäder, lek m.m.	21
Vilka områden som inte har några hänsynskrävande naturvärden	22
Stråk genom området som är värdefulla att ta tillvara.....	22
Landskapsanalys.....	22
Referenser.....	27

Inledning

Tranås kommun planerar för ett nytt villaområde i anslutning till stadsdelen Tostås i södra delen av Tranås tätort. Som en del av detaljplanearbetet har en naturvärdesinventering gjorts. Örnberg Kyrkander Biologi & Miljö AB fick uppdraget att genomföra inventeringen och resultatet presenteras i föreliggande rapport.

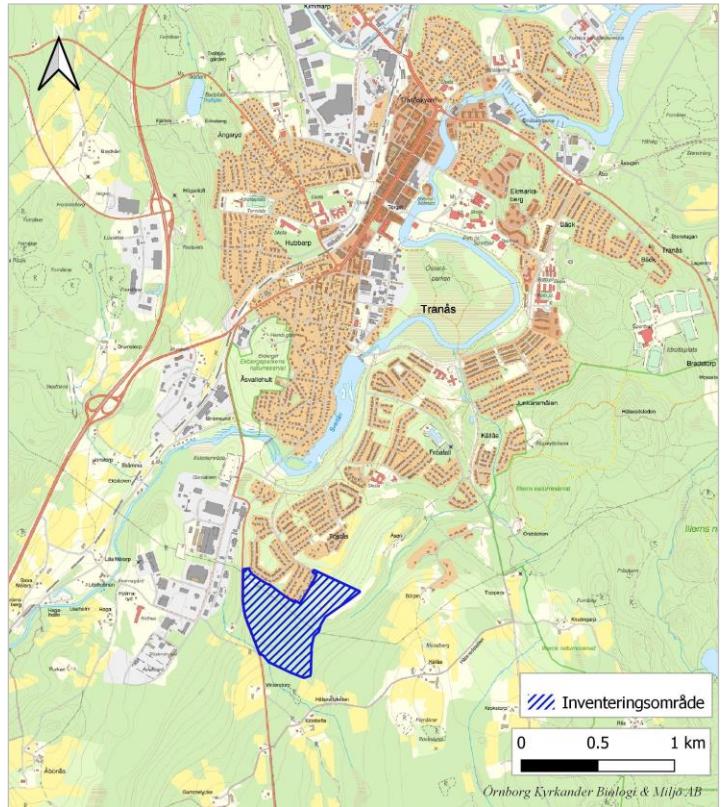
Det aktuella inventeringsområdets lokalisering framgår av figur 1. Området omfattar ca 27,5 ha.

Metod

Naturvärdesinventering (NVI)

För det aktuella inventeringsområdet har en naturvärdesinventering gjorts enligt SS 199000:2014 och med stöd av SIS-TR 199001:2014 (Swedish Standards Institute (SIS), 2014). Den använda standardiserade metoden får numera anses gälla som nationell standard för naturvärdesinventering. Metoden är framtagen för att identifiera, avgränsa, dokumentera och naturvärdesbedöma geografiskt avgränsade områden, s.k. *Naturvärdesobjekt (NVO)*, med förhöjda naturvärden, vilka bedöms vara av betydelse för biologisk mångfald. Naturvärdesinventeringen har gjorts på *fältnivå* vilket inkluderar en förstudie såväl som en fältinventering. Detaljeringsgraden har varit *medel* vilket innebär att naturvärdesobjekt på 0,1 ha eller mer samt linjeformade objekt med en längd av 50 m eller mer och en bredd av 0,5 m eller mer identifieras. NVI:n har gjorts med tillägg *naturvärdesklass 4* samt *värdeelement*.

Förstudien har gjorts utifrån kartor, ortofoton och övriga tillgängliga faktaunderlag från området. Tillgängliga faktaunderlag bestod av tidigare observationer, inkl. skyddsklassade observationer, av arter som rapporterats in till SLU Artdatabanken t.o.m. 2020-10-20 (2020-11-05 gällande skyddsklassade observationer) (www.artportalen.se). Andra underlag som använts är Länsstyrelsen i Jönköpings läns publika webbkarta, SGU:s jordartskarta, Skogsstyrelsens Skogens pärlor samt en tidigare översiktlig naturinventering som gjorts av kommunens parkavdelning.

Figur 1. Aktuellt inventeringsområde söder om stadsdelen Tostås i Tranås.

Utifrån tillgängliga bakgrundsunderlag identifierades och avgränsades preliminära delområden på karta. Dessa fick också en preliminär naturvärdesklass. Därefter inventerades områdena i fält i enlighet med modellen i SIS-standarden som utgår från bedömningskriterierna:

- **Art** (artrikedom samt förekomst av naturvårdsarter) (Hallingbäck, 2013)
- **Biotop** (biotopkvalitet samt sällsynthet och hot)

Vid fältinventeringen verifierades alternativt ändrades de preliminära klassningarna utifrån art- och biotopvärden som vägs samman till naturvärden enligt en fyrgradig skala:

1. Högsta naturvärde
2. Högt naturvärde
3. Påtagligt naturvärde
4. Visst naturvärde

Naturvärdesinventeringens fältedel genomfördes av Britta Lidberg från Örnborg Kyrkander Biologi & Miljö AB den 24 oktober 2020, en till största del mulen dag med en kort regnskur.

Gjorda bedömningar i samband med NVI ska kunna användas som ett strategiskt verktyg i samband med detaljplanearbete, exploatering i naturmiljöer och vid naturvårdande åtgärder och naturskydd. Naturvärdesinventering är dock ingen exakt vetenskap utan bygger på befintlig samlad kunskap som finns inom naturvård, ekologi och naturgeografi där många aspekter värderas och vägs samman. Den slutliga bedömningen kan sålunda förändras om ny kunskap tillförs för aktuellt område.

Vid allt kartarbete har koordinatsystem SWEREF 99 TM använts.

Analys

Utifrån inventeringsresultatet samt tillgängliga bakgrundsunderlag har följande analyser gjorts:

- En samlad bedömning av naturvärden
- Vilka områden som inte skall exploateras av hänsyn till naturvärden
- Vilka områden som kan vara värdefulla ur naturhänsyn för framtida bostäder, lek m.m.
- Vilka områden som inte har några hänsynskrävande naturvärden
- Stråk genom området som är värdefulla att ta tillvara
- Landskapsanalys

Landskapsanalysen syftar till att sätta inventeringsområdet och de naturområden som finns där i ett större perspektiv. Detta görs genom att analysera vilka naturmiljöer som finns i det omgivande landskapet och vilka kopplingar som finns mellan dem och miljöerna i inventeringsområdet. Hur hela, delar av eller strukturer i inventeringsområdet bidrar till den gröna infrastrukturen i landskapet är en

del av analysen. Landskapsanalysen har gjorts utifrån tillgängliga kartunderlag såsom t.ex. Länsstyrelsens underlag och analyser av grön infrastruktur, kommunens naturvårdsprogram samt kommunens grönstrukturplan.

Resultat

Skyddade områden och andra utpekade naturvärden

Det aktuella planområdet berörs inte av några formella skydd avseende naturvärden.

Inom Länsstyrelsens arbete med att ta fram analyser och kartunderlag för grön infrastruktur ingår det aktuella inventeringsområdet i bl.a. värdeextrakt för ädellövskog samt värdeextrakt för gräsmarker (Länsstyrelsen Jönköpings län, 2020).

Tidigare artobservationer och tidigare inventerade skyddsvärda träd

En sökning i Artportalen på artobservationer i området ger en lång träfflista där det stora flertalet rapporter är fågelobservationer som rapporterats från lokalen ”Tostås” med en noggrannhet av 907 m. Bland rapporterna från 2010-talet finns flera rödlistade arter men då lokalen omfattar inte bara inventeringsområdet utan även stora områden utanför är informationen svår att använda som underlag för den aktuella utredningen.

Inom området finns fyra träd som noterats som skyddsvärda enligt uppgifter i Artportalen (projekt Trädportalen). Av dessa var ett en asp med en diameter på 50 cm samtidigt som det var ett hålträd. Detta gör att det faller in under Naturvårdsverkets definition för särskilt skyddsvärda träd (Naturvårdsverket, 2012). Övriga tre träd var liggande, döda träd, en ek och två aspar. Träden presenteras i figur 9 i avsnittet Värdeelement där en jämförelse också görs med de skyddsvärda träd som noterades vid föreliggande inventering.

Inventeringsområdet

Inventeringsområdet ligger i anslutning till befintlig bostadsbebyggelse i Tostås. I norr avgränsas området av villatomter och åt andra håll är området omgivet av skog, väg och jordbruksmark. Inventeringsområdet är trädbevuxet med olika bestånd som varierar i sammansättning vad gäller träd- och buskslag, täthet m.m. Enda egentliga undantaget från detta är en liten åker i östra delen, även den håller dock på att växa igen.

De delar av inventeringsområdet som inte har naturvärdesklassats, d.v.s. områden som inte bedömts nå upp till naturvärdesklass 4, består av den lilla åkern, en kraftledningsgatan som delar området på

mitten, en tät granskog samt en remsa mellan kraftledningen och villorna. Nedan beskrivs kortfattat områdena och de naturvärden som ändå finns här även om de inte bedöms tillräckliga för att nå upp till klass 4.

Åkern har inte brukats på lång tid och här står idag högt gräs m.m. och marken håller på och växer igen med lövsly. Gråal har etablerat sig sedan en tid i en dunge i kanten men även asp, ek, björk, hassel m.m. är på väg upp. Den höga orörda gräsvegetationen är en miljö framförallt för övervintring för insekter. Inslag av t.ex. hallon är positivt för pollinerande insekter. I kanten mellan skogen och åkern bildas en brynmiljö med andra förutsättningar än i den täta skogen bl.a. vad gäller ljus- och värmeförhållanden.

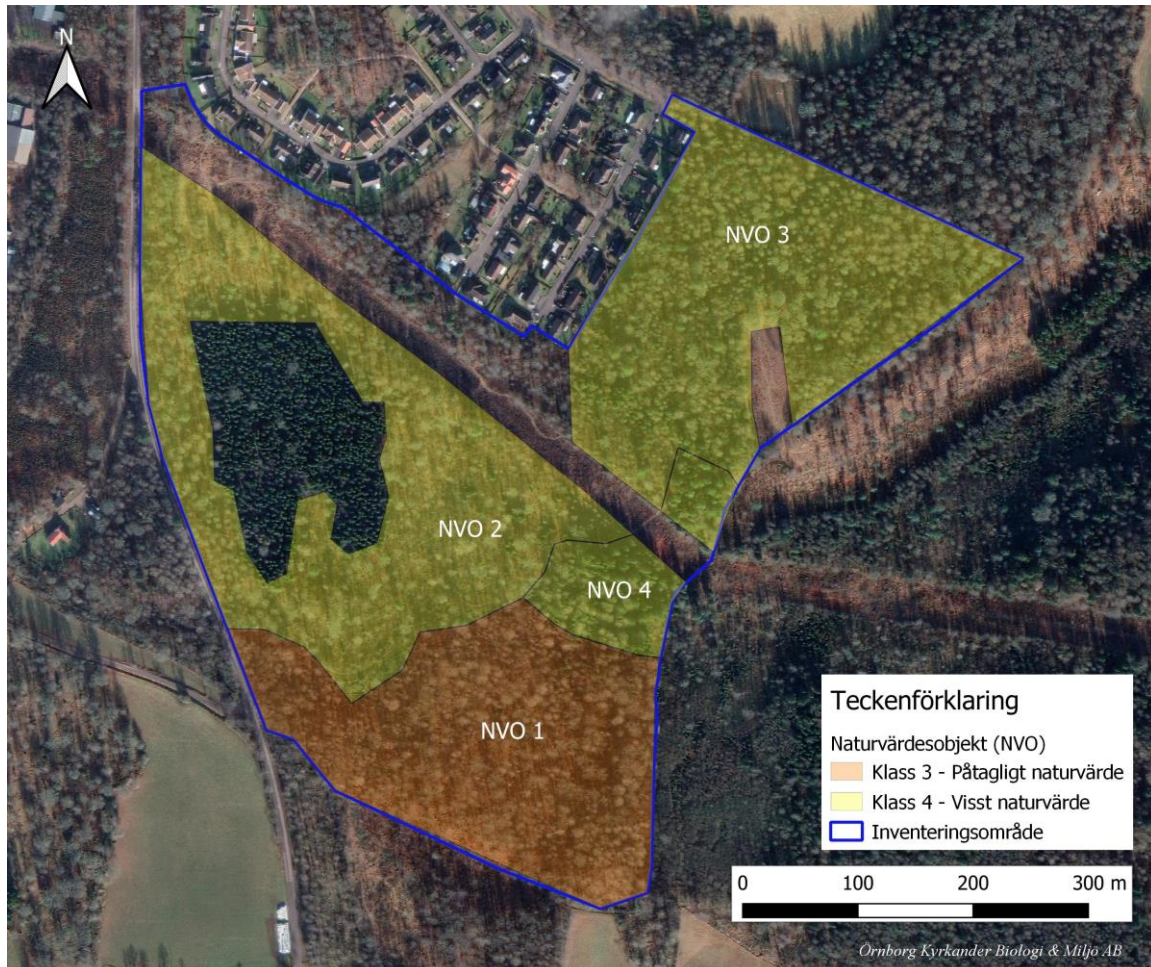
Kraftledningsgatan är tät av några år gamla skott av hassel, björk, ek m.m. Denna miljö har låga naturvärden men kan vara positiv för t.ex. småfåglar som kan söka skydd i de täta lövbuskagen.

Beståndet med granskog som ligger helt omgivet av NVO 2 består av medelålders planterade granar. Beståndet är en ren produktionsskog och här finns få naturvärden.

Den smala trädklädda remsan mellan kraftledningen och bostadsbebyggelsen består av uppväxt men relativt ung ek, asp, björk och rönn. Därtill en handfull apalar, ett par relativt grova tallar och enstaka körsbär. Buskskiktet domineras av sly av ek, brakved, hassel och asp som kommit upp efter röjningar. Ett fåtal gamla stubbar noterades. Enstaka halvgrova hasselbuketter förekommer och det finns även lite nypon och måbär. Spår av fossil åkermark är fortfarande synliga i form av mer eller mindre överväxta odlingsrösen. Området nyttjas för dumpning av trädgårdsavfall.

Identifierade naturvärdesobjekt (NVO) med naturvärdesklassning

Inom det aktuella inventeringsområdet identifierades fyra naturvärdesobjekt med förhöjda naturvärden. Ett område hade naturvärden motsvarande klass 3 (påtagliga naturvärden) och tre hade naturvärden motsvarande klass 4 (visst naturvärde). Naturvärdesobjekten presenteras i figur 2 samt beskrivs nedan tillsammans med motiveringar till klassningarna.

Figur 2. Identifierade naturvärdesobjekt inom inventeringsområdet.

NVO 1. BLANDLÖVSKOG MED RIKLIGT MED DÖD VED

Naturtyp	Skog och träd	Areal	5,8 ha	Naturvärdesklass	3
-----------------	---------------	--------------	--------	-------------------------	---

Allmän beskrivning

Detta är ett område med mestadels öppen lövskog där ek, asp och björk dominerar i det uppvuxna trädskiktet. Träden är runt medelåldern och gamla träd saknas helt. Olika delar av området har olika sammansättningar av trädslag, i sydvästra delen är det t.ex. ett mer varierat trädskikt där det förutom ek, asp och björk också är gott om ask och även finns lönn, sälj, hassel och klibbal. Även längs östra kanten finns lite hassel samt enstaka grövre ekar och aspar.

Områdets öppna karaktär beror på att många träd har fallit och ligger som lågor. Många av lågorna har gott om insektsnag, inte minst finns det vad som troligen är spår av fläckig askbastborre (*Hylesinus varius*) (figur 3) vilket i så fall innebär att det är askar som fallit. Skalbaggen utvecklas under barken på döda askar så det är inte insektsangreppen som dödat träden, sannolikt är det askskottsjukan. Som en effekt av alla träd som dött och fallit är uppslaget av lövsly rikligt med bl.a. ask, ek, lönn, hassel, asp, brakved. Det syns inga tydliga tecken på skogsbruk, endast en äldre stubbe noterades.

Den döda veden som bitvis ligger som plockepin är till stor del ganska klen och likformig men det finns även halvgrova och enstaka grova lågor. Det finns även en del stående död ved av asp och som björkhögstubbar. All död ved är av lövträd.

Figur 3. Modergångar och larvgångar som troligtvis gjorts av den fläckiga askbastborren.

Marken i området är frisk till fuktig vilket visar sig bl.a. i täta partier med älggräs samt gott om humleblomster. I mitten av området finns även ett lite blötare parti med videbuskage.

Inom området noterades tio värdeelement, samtliga av dessa i form av hålträd. Av dessa är sex stycken grova hålträd med diametermått på mellan 53–92 cm och därmed klassade som särskilt skyddsvärda träd (grova hålträd) enligt Naturvårdsverkets definition (se vidare under avsnitt Värdeelement), samtliga är aspar. De övriga hålträden är två aspar, en björk samt en högstubbe av björk med en diameter på mellan 32 och 39 cm. I området finns gott om aspar i samma dimension som hålträden och det är sannolikt fler av dem som är hålträd men som, trots idogt letande, missades. Detta bör

observeras inför en eventuell exploatering då samråd alltid ska göras kring grova hålträd, dvs särskilt skyddsvärda träd, om de riskerar att ta skada av planerade åtgärder. Detta gäller oavsett om de sedan tidigare är kända eller ej. Många aspar var angripna av svampen liten aspticka (*Phellinus tremulae*) som kan finnas på träden lång tid innan röta utvecklas. När träden väl rötas blir de attraktiva för hackspettar som kan bygga bohål i dem

En stenvägg som löper alldeles precis utanför områdets sydöstra gräns har också ritats in som värdeelement, detta då den ligger så på gränsen och kan utgöra livsmiljö för djur som även drar nytta av biotoperna inom området.

Figur 4. NVO 1. Några av de halvgrova lågorna i området (t.v.). En hålasp med ett större hål, ev möjligt för uggla att använda. (t.h.).

Bedömningsgrunder för områdets artvärden

Här finns ask som är rödlistad som starkt hotad (EN), men då detta beror på sjukdomen askskottsjukan ska den inte räknas som naturvårdsart. Således noterades inga naturvårdsarter och området bedöms därmed ha ett **obetydligt artvärde**.

Med tanke på den stora mängden död ved samt de relativt många hålträden skulle närmare artinventeringar kunna förväntas ge någon eller några naturvårdsarter bland insekter, fåglar, fladdermöss eller annat.

Bedömningsgrunder för områdets biotopvärden

Den stora mängden död ved samt hålträden utgör områdets främsta biotopvärden. Därutöver är det av värde att området består av lövskog med inslag av ädellövträd. I landskapet är det stor brist på både död ved och hålträd, dessa tillmäts därför stort värde och bedömningen är att området hyser **påtagligt biotopvärde**.

Sammanfattande naturvärdesbedömning

En sammanvägning av art- och biotopvärde ger bedömningen att naturvärdesobjektet hyser ett **Påtagligt naturvärde (klass 3)**.

NVO 2. LÖVDOMINERAD HUGGEN SKOG MED STORT INSLAG AV EK

Naturtyp	Skog och träd	Areal	7,3 ha	Naturvärdesklass	4
-----------------	---------------	--------------	--------	-------------------------	---

Allmän beskrivning

Den södra delen av detta område ter sig vid en första anblick ganska likt NVO 1. Även här är på håll en gles, öppen lövskog med mycket slyuppslag. Väl inne i området är dock skillnaden stor. I detta område beror det bitvis mycket täta slyuppslaget på röjningar som gjorts av ung gråal och hassel som nu skjuter nya skott. Även sly av ek, körsbär, säl, asp, ask och brakved slår upp. Körspår och både gamla och nyare stubbar vittnar om att träd har avverkats och tagits ut. Detta område är med andra ord mycket tydligt påverkat av skogsbruksåtgärder, inte bara i södra delen utan genomgående för hela objektet. Som en effekt av detta är mängden död ved betydligt mindre än i NVO 1, dock finns det både lågor och torrakor av olika trädslag men i mer eller mindre sparsam omfattning.

Det högre trädskiktet som lämnats i södra och östra delen utgörs av lövträd med ek, asp och björk som dominerande trädslag. Andra förekommande trädslag är klibbal, tall, ask, säl och gran. Det finns en del halvgrova ekar varav några med ganska mycket död ved i kronorna, sannolikt en effekt av att de tidigare stått invuxna med andra träd. Runt en del av de större ekarna där slyet är extra tätt har röjningar gjorts nyligen för att hålla träden fria från igenväxning. I västra delen har uppvuxen men ung ek, lönn och asp röjts fram. Hasseln som röjts har dock därefter skjutit tätt med nya skott.

I norra delen finns en imponerande stenmur som är både lång och bred, denna är inritad som värdeelement tack vare den livsmiljö den erbjuder bl.a. för mindre djur som kan gömma sig, bygga bo, övervintra m.m. bland stenarna. Alldeles intill stenvuren står en grov, vidkronig ek som mäter 108 cm i diameter och således är vad som klassas som jätteträd och alltså ett särskilt skyddsvärt träd (se vidare under avsnitt Värdeelement). Eken har mycket död ved i kronan då en stor gren har fläktats samt att de nedre grenarna har dött. Förutom stenvuren och eken finns i norra delen en del yngre ek med hasselsly under men också en del säl, några körsbär, rönn, större aspar samt en del enbuskar. Norra

och östra delen av området är markerat som fossil åker i Fornsök (Riksantikvarieämbetet, 2020) och förutom stenvuren finns här spridda odlingsrösen som dock är mer eller mindre överväxta.

Grävarbeten har gjorts i norra delen så fläckvis är marken bar. Angränsande till kraftledningsgatan finns i norr ett mindre trädlöst område som är bevuxet med mycket hallon, brännässlor, dån och åkertistel. Alla dessa arter är värdefulla för insektslivet, antingen som nektar- och pollenväxter eller som värdväxter.

I området har nio värdeelement i form av träd identifierats. Förutom den ovan nämnda eken utgörs dessa av fyra hål-aspar med diametrar på mellan 49 och 60 cm, dvs de är särskilt skyddsvärda träd (grova hålträäd), två högstubbar av björk med hål och två torrakor av ek med hål. En av torrakorna mäter 63 cm i diameter och är således även den ett särskilt skyddsvärt träd (grovt hålträäd). En större hackspett uppehöll sig i området under inventeringstillfället.

Bedömningsgrunder för områdets artvärden

Inga naturvårdsarter noterades och området bedöms därför ha ett **obetydligt artvärde**.

Bedömningsgrunder för områdets biotopvärden

Området bedöms ha ett **visst biotopvärde**. Denna bedömning grundas på att det trots stora skogsbruksåtgärder i området finns strukturer som bidrar till biologisk mångfald. Bland dessa finns

- att området utgörs av lövskog med stort inslag av ek,
- hålträäden,
- ekarna där en är ett jätteträd och flera är halvgrova. Yngre ek ger förutsättningar för kontinuitet i ekskiktet. Att röjningar och huggningar bidragit till att friställa de större ekarna är positivt,
- stenvuren och i viss mån även odlingsrösen,
- det vildvuxna området med insektsvänliga växter samt även sälg och rönn som gynnar pollinerande insekter
- ett visst inslag av död ved
- nyckelarten större hackspett

Sammanfattande naturvärdesbedömning

En sammanvägning av art- och biotopvärde ger bedömningen att området har ett **Visst naturvärde (klass 4)**.

Figur 5. NVO 2. Ett par av de halvgrova ekarna som röjts fria från igenväxande sly (t.v.). Den stora stenvallen i norra delen av området, längst bort syns den stora eken (t.h.).

NVO 3. HASSELLUND MED BLANDLÖVSKOG

Naturtyp	Skog och träd	Areal	6,8 ha	Naturvärdesklass	4
-----------------	---------------	--------------	--------	-------------------------	---

Allmän beskrivning

Området präglas av hassel med inslag av diverse lövträd. Hasseln är uppvuxen men till största del relativt ung, i buketterna syns stubbar som visar att hasseln har röjts tidigare. Det finns dock även några äldre hasselbuketter med grova stammar och död ved. Den döda hasselveden är substrat för flertalet svampar, bl.a. noterades kantarallmussling (*Plectura crispa*) på flera ställen i området. Bland hasseln finns inslag av diverse lövträd. Dominerande bland träden är asp, flertalet ganska grova och en noterades som värdeelement i egenskap av att det var ett grovt hålträd. På asparna finns gott om liten aspsticka. Förutom asp finns även en del halvstora ekar, framförallt i nordost och ett parti med relativt grov rönn (runt 25 cm diameter i brösthöjd) bland hasseln och flera större rönnar utmed åkern som går in i områdets östra del. Därutöver finns enstaka björkar och tallar varav vissa ganska grova, ett par körsbärsträd som dock är i sämre skick, enstaka gråal, sälj och lönn. Bitvis kommer uppslag av gran. Den södra delen har något annorlunda karaktär med större inslag av gran men också yngre ek och rönn. Sydvästra delen domineras av ung, tät hassel.

Det finns död ved men i ringa mängd. Den utgörs till största del av lågor av asp och björk men här finns även t.ex. en torraka av ek. Förutom de tidigare nämnda stubbarna i hasseln finns även stubbar av ganska stora träd efter framförallt gran men även någon björk. Det uttag av träd och buskar som gjorts har bidragit till bristen på död ved.

Marken är stenig och det finns en hel del mindre rösen bland hasseln, men också ett par större vid åkern. Rösena vittnar om den tid då området var brukat, i stort sett hela området är noterat som fossil åker (Riksantikvarieämbetet, 2020). Stenlämningar i form av odlingsrösen, stenmurar o dyl är värdefulla för bl.a. mindre djur som kan bygga bo eller hitta övervintringsplatser bland stenarna. De större rösena, som delvis går ihop, har markerats som ett värdeelement (se avsnitt Värdeelement).

Bland fåglarna noterades nötskrika, talgoxe, koltrast, blåmes, större hackspett och kungsfågel.

Det går flera större stigar genom området. I västra kanten mot villorna dumpas trädgårdsavfall i skogen.

Figur 6. Den grövsta hasseln som noterades i NVO 3.

Bedömningsgrunder för områdets artvärden

Inga naturvårdsarter noterades i området som därmed bedöms ha ett **obetydligt artvärde**.

Kantarellmussling har tidigare varit listad som en skoglig signalart med högt signalvärde för hassellundar och lövskogar med höga naturvärden (Nitare, 2000). Att den inte längre är klassad som signalart gör att den inte kan räknas som naturvårdsart, men troligtvis ger den ändå fortsatt en viss indikation på lövskogar med förhöjda naturvärden.

Bedömningsgrunder för områdets biotopvärden

Även om området är påverkat av skogsbruksåtgärder genom avverkning av större träd och hassel så finns det biotopvärden som sammantaget bidrar till bedömningen att området hyser ett **visst**

biotopvärde. Till dessa hör att området utgörs av lövskog med mycket hassel, att det finns mer än enstaka inslag av relativt grov hassel, asp, tall, ek, björk m.m. och åtminstone viss mängd död ved. Ett hålträd av asp påträffades men det är inte osannolikt att det finns andra hålträd som undgick upptäckt. Större hackspett som noterades i området är en nyckelart då den hackar ut bohål som sedan tas över av andra arter. Det ovanligt stora inslaget av rönn som är ett blommande och bärande träd till nytta för insekter och fåglar är också positivt. Odlingsrösenas värde för framförallt djurlivet väger också över på den positiva sidan.

Figur 7. Ett stort odlingsröse i gränsen mot åkern i östra delen av NVO 3. Ingår i värdeelement nr 2 (se figur 9).

Sammanfattande naturvärdesbedömning

En sammanvägning av art- och biotopvärde ger bedömningen att naturvärdesobjektet hyser ett **Visst naturvärde (klass 4)**.

NVO 4. BLANDSKOG MED PÅVERKAN FRÅN SKOGSBRUK

Naturtyp	Skog och träd	Areal	1,3 ha	Naturvärdesklass	4
-----------------	---------------	--------------	--------	-------------------------	---

Allmän beskrivning

Detta område delas av kraftledningsgatan men då det är likartad skog på båda sidor har det först till samma objekt. Skogen utgörs av blandskog med en del gran samt ek, asp och yngre löv. Området är tydligt påverkat av skogsbruk om än i mindre skala. Här syns tydliga stickvägar och körspår samt flertalet gamla stubbar efter större granar. De gamla träden saknas men det är ändå viss åldersspridning. Gläntor bidrar till att skapa variation. Det finns måttligt med död ved, i huvudsak klen men även enstaka grövre lågor.

Bedömningsgrunder för områdets artvärden

Inga naturvårdsarter noterades i området som därför bedöms ha ett **obetydligt artvärde**.

Bedömningsgrunder för områdets biotopvärden

Även om här finns spår av skogsbruk är skogen i området mer varierad än många andra produktionsskogar och denna variation bidrar till områdets biotopvärden. Variationen består i en blandning av olika trädslag, spridning i trädålder, olika täthet i trädskiktet. Därutöver finns en viss mängd död ved. Sammantaget ger detta bedömningen att området har ett **visst biotopvärde**.

Sammanfattande naturvärdesbedömning

En sammanvägning av art- och biotopvärde ger bedömningen att naturvärdesobjektet hyser ett **Visst naturvärde (klass 4)**.

Figur 8. NVO 4. En lutande asp i blandskogen.

Värdeelement

Inom eller precis i anslutning till inventeringsområdet identifierades totalt 23 värdeelement, dessa presenteras i tabell 1 och figur 9. Av värdeelementen är 19 hålträd. De levande hålträden är framförallt av asp men en björk finns också med. Därutöver ingår ett par hålträd i form av högstubbar av björk och torrakor av vad som troligtvis är ek. Av hålträden (både levande och döda) är 13 st *särskilt skyddsvärda träd* enligt Naturvårdsverkets definition (se nedan). De andra hålträden som identifierats som värdeelement har fått den mer odefinierade beteckningen skyddsvärda träd. De flesta av hålträden har hål utmejslade av hackspett, i de flesta fall sannolikt den större hackspetten men det kan också vara några hål av gröngöling eller spillkråka. I en asp fanns ett påtagligt större hål som eventuellt kan vara bohål för ugglor (figur 4).

Av de träd som sedan tidigare noterats som skyddsvärda enligt uppgifter i Artportalen är ett en hålaspar med en diameter på 50 cm. Denna är markerad i närheten av både värdeelement nr 5 och nr 9 som båda är hålaspar med diametrar på 53 respektive 57 cm. Sannolikt motsvaras det tidigare registrerade trädet av något av dessa värdeelement. Även tre liggande, döda träd finns med i den tidigare inventeringen. Då det finns rikligt med döda, liggande stammar i området har dessa inte mätts in som värdeelement i föreliggande inventering.

Ytterligare ett *särskilt skyddsvärt träd* återfinns bland värdeelementen och det är eken i norr som tack vare att det är grövre än 1 meter i diameter kvalar in som jätteträd.

Särskilt skyddsvärda träd definieras enligt Naturvårdsverket (Naturvårdsverket, 2012) som:

- jätteträd; träd grövre än 1 meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd.
- mycket gamla träd; gran, tall, ek och bok äldre än 200 år. Övriga trädslag äldre än 140 år.
- grova hålträd; träd grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hålighet i huvudstam.

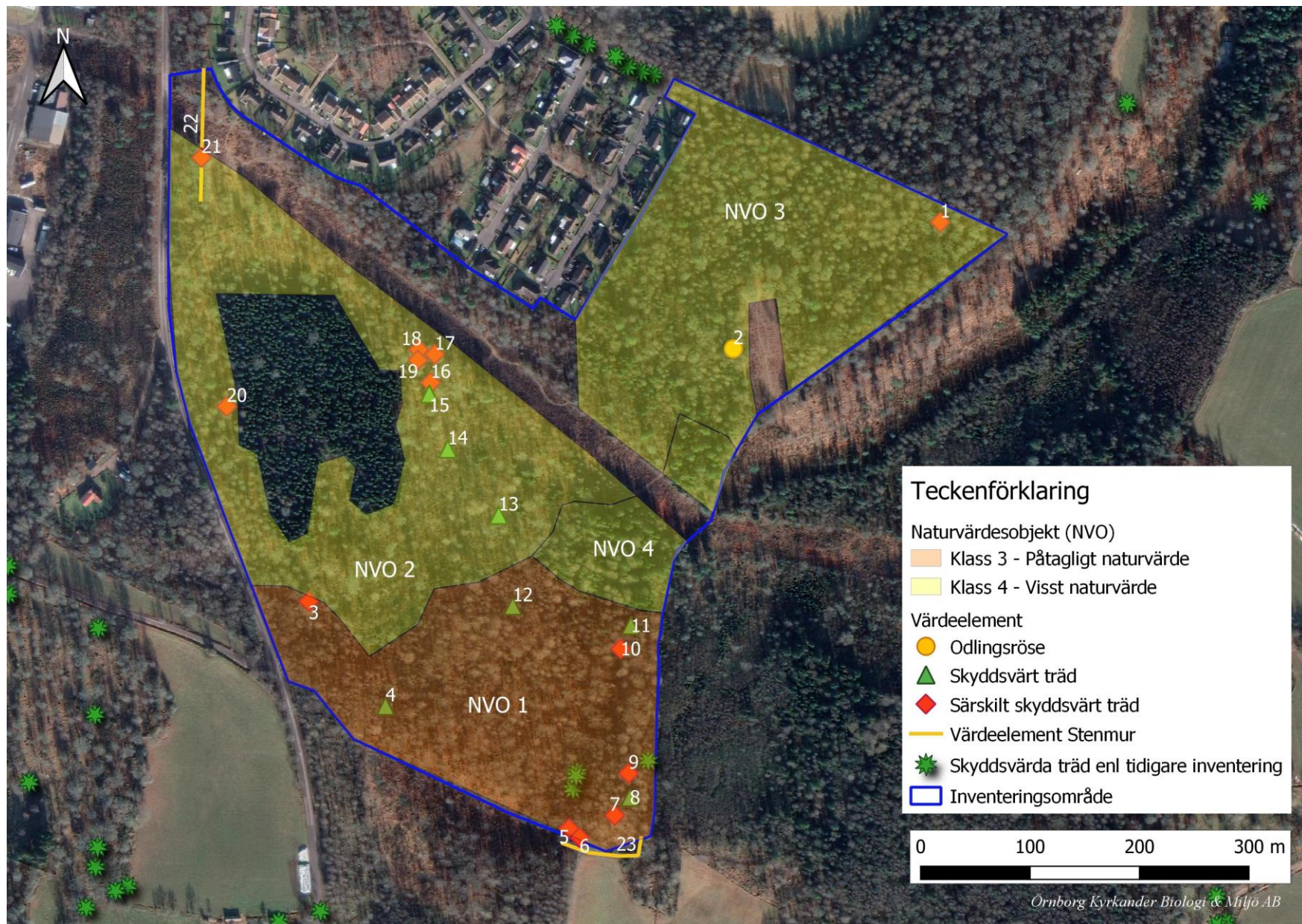
Definitionerna för särskild skyddsvärda träd gäller både levande och döda träd. Viktigt att notera är att åtgärder som kan komma att påverka särskilt skyddsvärda träd innebär en risk för väsentlig påverkan av naturmiljön. Innan sådana åtgärder genomförs ska samråd (enligt 12 kap. 6 § miljöbalken) göras med Länsstyrelsen.

De tre värdeelement som inte är träd är dels stora odlingsrösen i anslutning till den gamla åkern i öster, dels den stora stenvuren i nordväst och dels stenvuren i sydost. Det finns många rösen inom inventeringsområdet men de som noterats som värdeelement sticker ut genom sin storlek. Rösena har markerats som ett (1) värdeelement då de mer eller mindre hänger samman. Stenvuren i nordost är även den mycket stor, både lång och bred, och dessutom välbevarad. Stenvuren i sydost är något mindre men även den relativt välbevarad.

De stora rösena i anslutning till åkermarken omfattas sannolikt av det generella biotopskyddet.

Tabell 1. Identifierade värdeelement.

Nummer	Typ	Beskrivning	N 99 TM	O 99 TM
1	Särskilt skyddsvärt träd	Asp, hålträd, 62 cm i diameter	6429993	498321
2	Odlingsröse	Flera stora odlingsrösen som mer eller mindre går ihop	6429877	498131
3	Särskilt skyddsvärt träd	Asp, hålträd, 70 cm i diameter	6429646	497744
4	Skyddsvärt träd	Björk, hålträd, 32 cm i diameter	6429551	497814
5	Särskilt skyddsvärt träd	Asp, hålträd (minst två hål), 53 cm i diameter	6429439	497981
6	Särskilt skyddsvärt träd	Asp, hålträd, 70 cm i diameter	6429431	497991
7	Särskilt skyddsvärt träd	Asp, hålträd, 66 cm i diameter	6429451	498023
8	Skyddsvärt träd	Asp, hålträd, 39 cm i diameter	6429468	498037
9	Särskilt skyddsvärt träd	Asp, hålträd, 57 cm i diameter	6429489	498036
10	Särskilt skyddsvärt träd	Asp, hålträd (bl.a. ihåligt nedtill), 92 cm i diameter	6429603	498029
11	Skyddsvärt träd	Asp, hålträd, 32 cm i diameter	6429624	498038
12	Skyddsvärt träd	Högstubbe björk, hålträd, 32 cm i diameter	6429642	497930
13	Skyddsvärt träd	Högstubbe björk, hålträd, 35 cm i diameter	6429725	497917
14	Skyddsvärt träd	Högstubbe björk, hålträd, 33 cm i diameter	6429786	497871
15	Skyddsvärt träd	Torraka trol ek, hålträd, 24 cm i diameter	6429836	497854
16	Särskilt skyddsvärt träd	Torraka trol ek, hålträd, 63 cm i diameter	6429846	497855
17	Särskilt skyddsvärt träd	Asp, hålträd, 60 cm i diameter	6429872	497859
18	Särskilt skyddsvärt träd	Asp, hålträd, 50 cm i diameter	6429876	497844
19	Särskilt skyddsvärt träd	Asp, hålträd, 49 cm i diameter	6429867	497843
20	Särskilt skyddsvärt träd	Asp, hålträd (minst två hål), 50 cm i diameter	6429824	497669
21	Särskilt skyddsvärt träd	Ek, 108 cm i diameter, vidkronig, fläkt stor gren, död ved i kronan (de lägsta grenarna)	6430052	497646
22	Stenmur	En lång och riktigt bred välbevarad stenmur		
23	Stenmur	Relativt välbevarad stenmur precis utanför inventeringsområdet i gränsen mellan åker och skog		

Figur 9. Identifierade värdeelement inom inventeringsområdet (nr 23 strax utanför). Numreringen hänvisar till tabell 1. Observera att träden i den tidigare inventeringen inte har kategoriserats som särskilt skyddsvärda träd även om de matchar definitionen utan alla benämns enbart skyddsvärda träd.

Analyser

EN SAMLAD BEDÖMNING AV NATURVÄRDEN

Större delen av inventeringsområdet har bedömts hysa påtagligt eller visst naturvärde (klass 3 respektive 4). En viktig grund för denna bedömning är att det är ett lövdominerat område med inslag av ädellövträd och hassel där det förekommer äldre exemplar av träden och buskarna. Den rikliga mängden död ved i södra delen höjer värdet i det området, men död ved förekommer även i andra delar och bidrar till naturvärdena.

Även de delar av inventeringsområdet som inte klassats som naturvärdesobjekt (dvs inte bedömts ha naturvärden motsvarande klass 4 eller högre) är även de naturmark och har naturvärden, om än lägre.

VILKA OMRÅDEN SOM INTE SKALL EXPLOATERAS AV HÄNSYN TILL NATURVÄRDEN

Alla delar av inventeringsområdet hyser någon typ av naturvärden, även de oklassade delarna. Om hänsyn skulle tas till naturvärden generellt innebär det att ingen del bör exploateras. Med de förtydliganden av naturvärdesklassningarna som anges i standarden kan detta nyanseras.

Förtydligandena säger att ”objekt med naturvärdesklass 3 respektive 4 inte behöver vara av särskild betydelse (klass 3) eller betydelse (klass 4) för att upprätthålla biologisk mångfald på regional, nationell eller global nivå, men det bedöms vara av särskild betydelse (klass 3) eller betydelse (klass 4) att den totala arealen av dessa områden bibehålls eller blir större samt att deras ekologiska kvalitet upprätthålls eller förbättras”.

Detta skulle alltså innebära att en exploatering av inventeringsområdet inte behöver påverka den biologiska mångfalden om områden med motsvarande naturvärden nyskapas på regional nivå.

Problemet här är förstås att naturvärden, särskilt sådana knutna till äldre träd och buskar, tar tid att skapas. Ett sätt att åtminstone delvis ta hänsyn till detta vid en eventuell exploatering är att planera utformningen så att de äldre träden, och i möjligaste mån även ersättningsträd, kan stå kvar och bli en del av naturen inom bebyggelsen. Vårre kan det vara med hålträd som ofta är just hålträd eftersom de är murkna invändigt och därför lätt kan gå av, de kan med andra ord innebära en säkerhetsrisk.

Sett i ett lokalt perspektiv bidrar både klass 3- och klass 4-objekt till områdets biologiska mångfald.

VILKA OMRÅDEN SOM KAN VARA VÄRDEFULLA UR NATURHÄNSYN FÖR FRAMTIDA BOSTÄDER, LEK M.M.

Som nämnts ovan är stora och gamla träd och buskar svåra eller omöjliga att ersätta inom rimlig tid och dessa bör därför lämnas. Flera av de som finns i området är stora ekar vilket ofta kan vara uppskattade träd att ha kvar inom bebyggelse också ur andra än biologiska perspektiv. Att de är

högväxta med stora kronor gör att de lämpar sig bra i parker eller mindre grönområden där de kan ge skugga åt lekplatser och bänkar, samtidigt som de ger ett pampigt och estetiskt tilltalande intryck.

För lek kan det lämpa sig att spara områden med hassel under vilken det bildas valv och små rum och en miljö som kan uppskattas av barn att leka i samtidigt som det ger skugga för dem under soliga dagar. Barn som leker kan dock innebära slitage så det gäller att spara tillräckligt mycket så att trycket inte blir för stort utan att naturvärdena också får utrymme att utvecklas.

Död ved är möjligt att integrera med bostadsbebyggelse även om det naturligtvis skulle innebära i betydligt mindre omfattning än vad som finns idag och även i annan form. Det kan göras genom att trädlågor samlas i en trave till en så kallad faunadepå. För bästa effekt bör den placeras i ett soligt läge. Med en informativ skylt om faunadepåns värde för biologisk mångfald skapas förståelse hos de boende i området som förhoppningsvis också kan se det som ett mervärde.

VILKA OMRÅDEN SOM INTE HAR NÅGRA HÄNSYNSKRÄVANDE NATURVÄRDEN

Det bestånd av gallrad granskog som står mitt i NVO 2 kan räknas som ett område utan hänsynskrävande naturvärden. I området står några lövträd men inget av dem noterades som hålträd, de bör dock granskas igen innan en exploatering för att dubbelkolla detta då hålen inte alltid är lätta att upptäcka.

Kraftledningen är också ett område utan hänsynskrävande naturvärden. Remsan mellan kraftledningen och villatomterna har få hänsynskrävande naturvärden men här står ändå några äldre träd, framförallt aplar, som i möjligaste mån bör få stå kvar och vävas in i en kommande bebyggelse.

Den gamla åkern i öster har vissa naturvärden i egenskap av ostörd öppen vegetation. Denna naturtyp är dock vanlig och även detta område kan anses vara utan hänsynskrävande naturvärden.

STRÅK GENOM OMRÅDET SOM ÄR VÄRDEFULLA ATT TA TILLVARA

Förutom att naturmark i sig utgör gröna stråk för djur och växter så har inga specifika stråk genom området identifierats i inventeringen.

LANDSKAPSANALYS

Hur ett område förhåller sig till sina omgivningar påverkar dess naturvärden. Om det finns områden med likartade naturtyper och naturvärden i närheten kommer de olika områdena ha ett utbyte mellan varandra. Det innebär att arter som är beroende av en viss naturtyp kan röra sig mellan områdena och utöka sitt utbredningsområde. Det kan också innebära att olika populationer av en art kan ha kontakt vilket medför att populationerna blir starkare och bättre tål förändringar i livsmiljön.

För det aktuella inventeringsområdet visar nationella marktäckedata (Naturvårdsverket, 2019) att det finns en hög andel lövskog i närområdet (figur 11). Till största del är det trivallövskog men det finns

även en hel del ädellövskog och triviallövskog med ädellövinslag. Vid en ytterligare utzoomning syns att inventeringsområdet ingår i en trakt med relativt mycket och stora lövskogspartier som sträcker sig mellan sjöarna Sommen och Noen (figur 12). På grund av skogsbrukets preferens för barrträd, och inte minst gran, har andelen lövskog i landskapet minskat väsentligt. Detta medför att de områden som fortfarande finns kvar med relativt stora och sammanhängande lövskogsarealer har höga värden. I detta fall rör det sig dessutom om trakter med stort inslag av ädellöv, inte minst grov ek. Att inventeringsområdet är del av detta landskap höjer dess naturvärde. I Länsstyrelsens underlag för grön infrastruktur (Länsstyrelsen Jönköpings län, 2020) ingår inventeringsområdet som den mest ostliga delen i den värdestrakt för ädellövskog som även omfattar bl.a. de ekrika trakterna i Östra Vätterbranterna och på Visingsö.

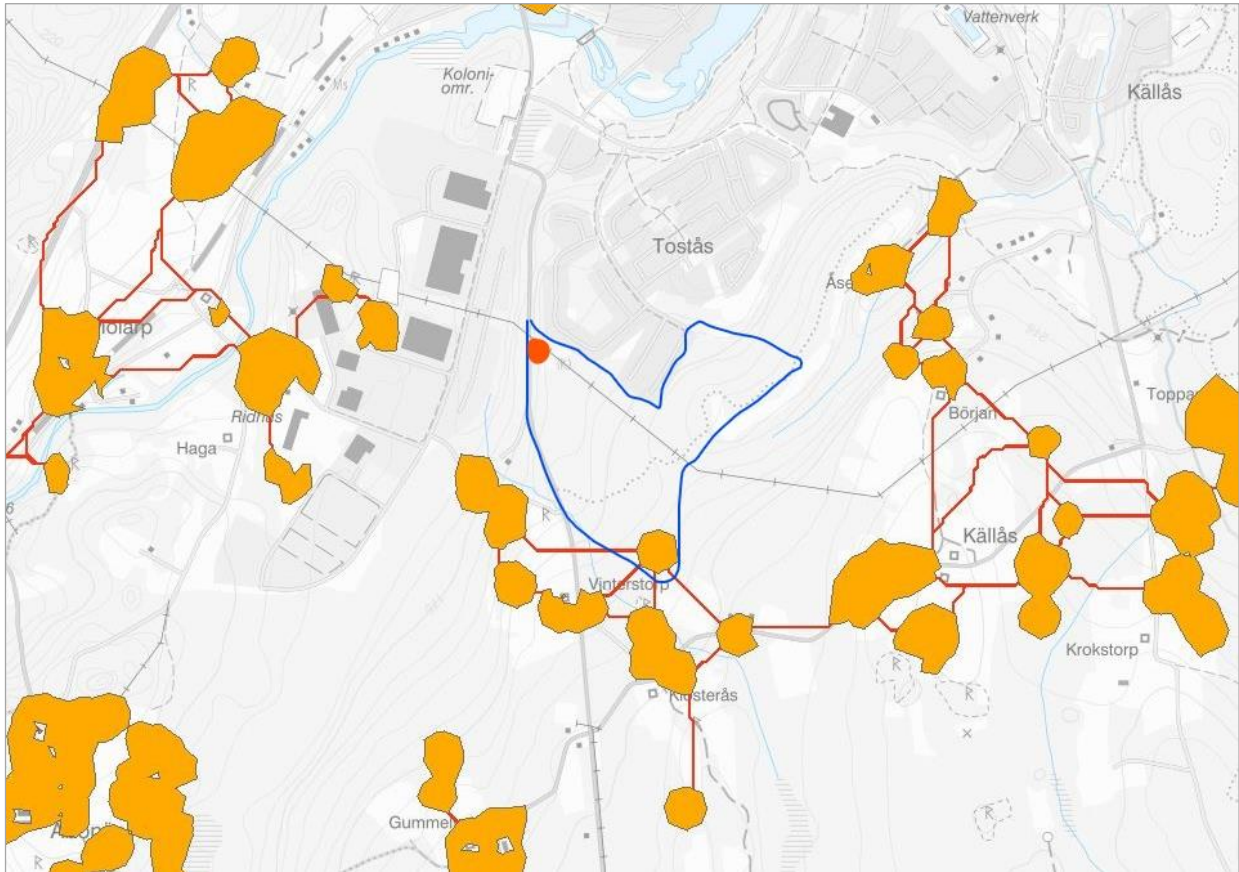
Ek är ett trädslag som har många arter knutna till sig. Att det finns många grova ekar i inventeringsområdets närhet gör att de halvgrova ekar som finns framförallt inom NVO 2 får en viktig roll som ersättningsträd. För de arter som är knutna till ek måste det hela tiden finnas en kontinuitet av träd i olika åldrar, annars riskerar de att bli hemlösa och populationer kan dö ut.

I arbetet med att ta fram en handlingsplan för grön infrastruktur har Länsstyrelsen gjort analyser över områden med många skyddsvärda ekar och vilka spridningslänkar som finns mellan träden. En sådan analys har gjorts för området mellan sjöarna Sommen och Ören där inventeringsområdet ingår. I detta fall har analysen gjorts för att identifiera länkar på upp till 800 m, oftast är det dock kortare avstånd mellan träden vilket innebär att även mer svårspredda arter som inte rör sig så långt har möjlighet att sprida sig, t.ex. läderbaggen som är en av kommunens ansvarsarter. Eftersom den grova ek som står i norra delen av inventeringsområdet inte är registrerad i tidigare inventeringar ingår den inte i analysen, men hade den varit med i underlaget hade även den kunnat ingå i nätverket då det endast är ca 350 m till närmsta förekomst av grövre ek (se figur 10). Med tiden kommer de ekar som idag är halvgrova ta plats i nätverket när det kommit upp ytterligare något i ålder och grovlek och på sikt kommer de ersätta de gamla träden när de dör.

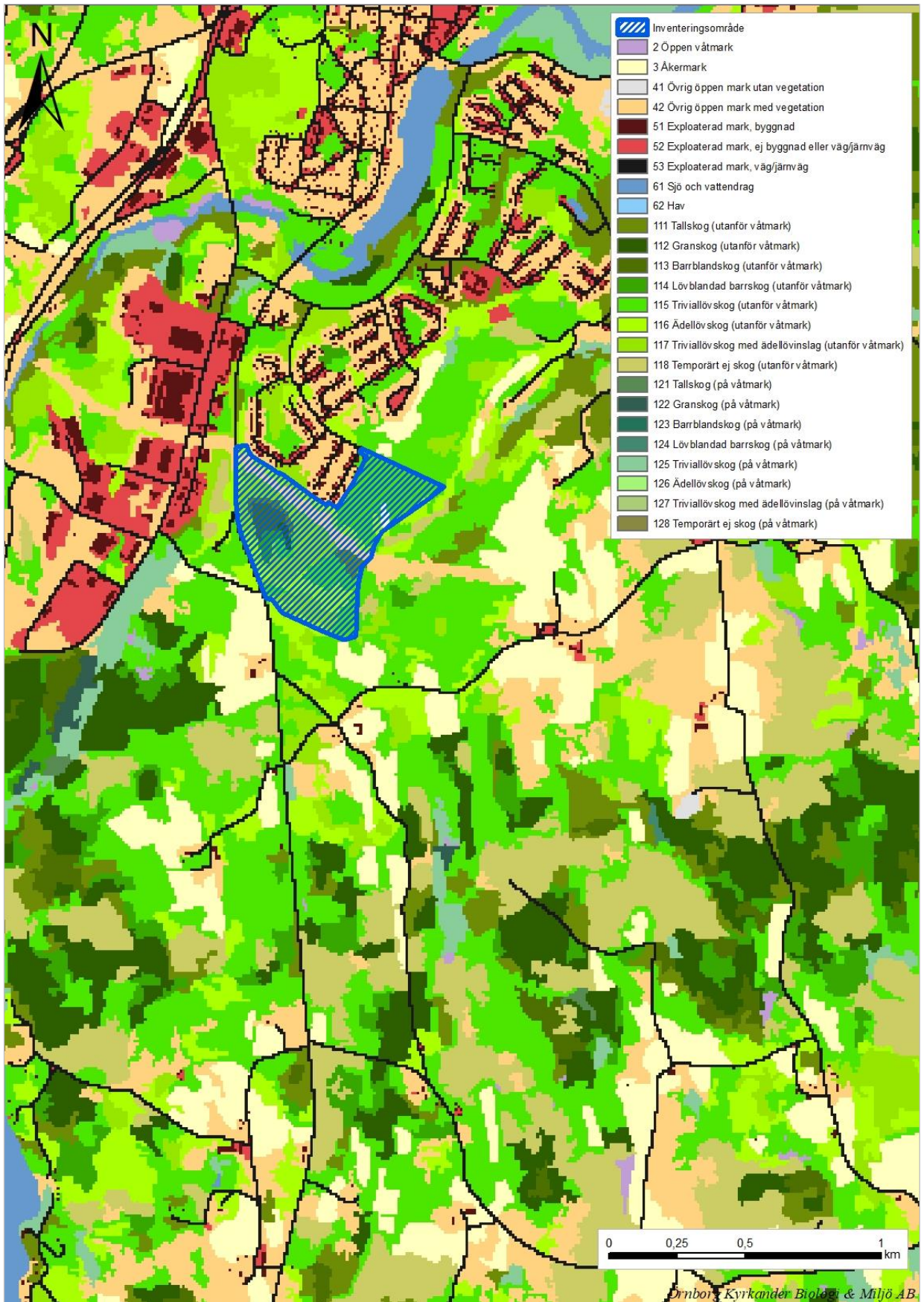
I den naturvärdeskartering som Calluna gjort för Tranås kommun (Tillväxtavdelningen Tranås kommun, 2020) ingår inventeringsområdet i ett större objekt som beskrivs som ett landskap med stort inslag av relativt ung lövskog men också med spridda hålträd. För de delar där inventeringsområdet ligger lyfts fram att det finns större inslag av ädellöv samt att området har potential när det gäller att förbättra konnektiviteten för hålträd åt söder och väster där det finns större tätheter. Bland de registrerade skyddsvärda träd som finns i Artportalen är det även många hålträd österut.

En summering av landskapsanalysen är att inventeringsområdet hör till det lövträdsrika stråk med mycket ädellöv, inte minst grov ek, som sträcker sig söder- och västerut från Tranås. I inventeringsområdets direkta närhet finns ett nätverk av värdefulla ekar och andra skyddsvärda träd

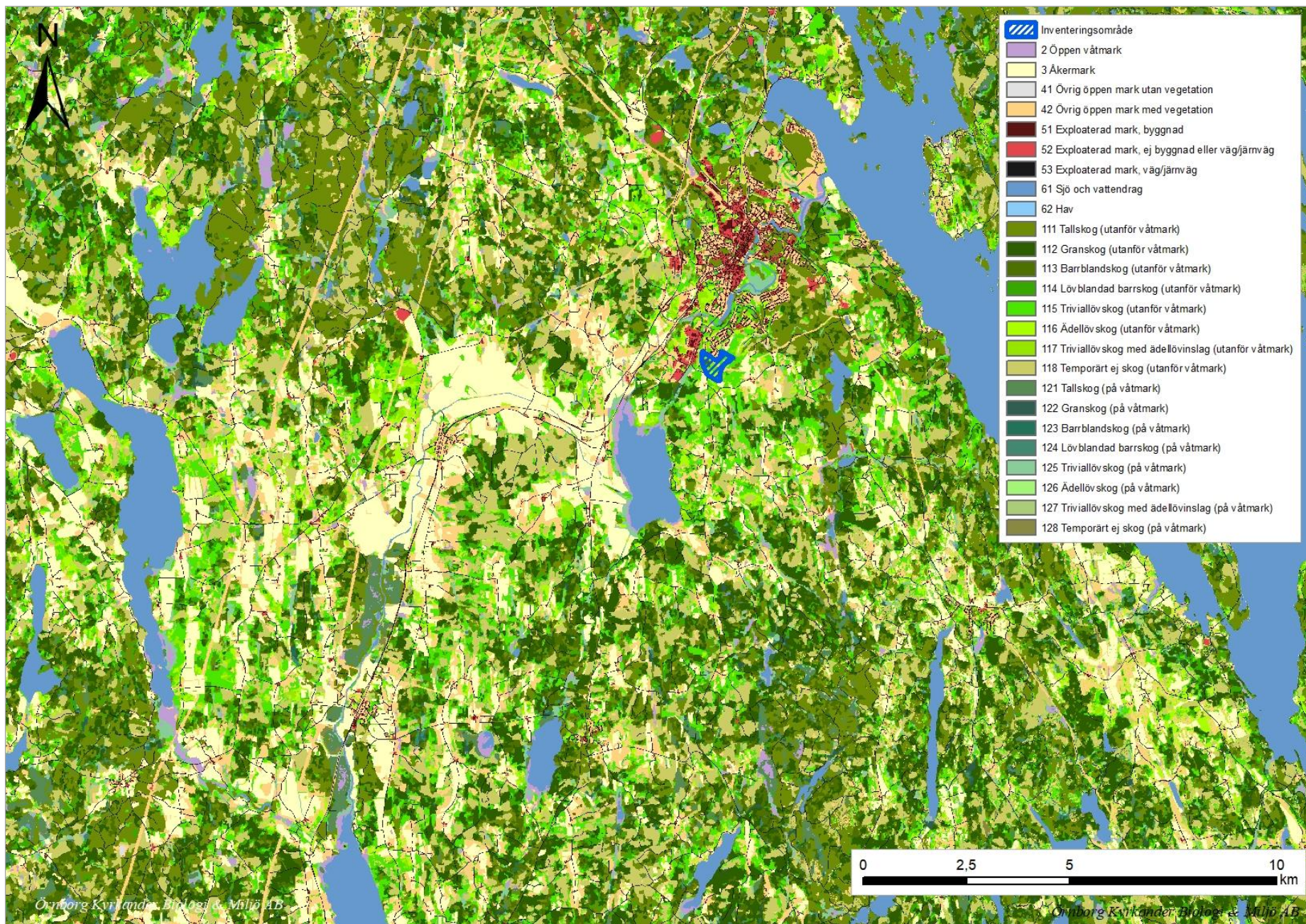
som också träden inom inventeringsområdet ingår i eller på sikt kan stärka upp. Inom inventeringsområdet finns även en hög täthet av hålträd, framförallt av asp, som tillsammans med en stor mängd hålträd i närområdet ger förutsättningar för starka populationer av hålhäckande fåglar, fladdermöss och inte minst insekter.

Figur 10. Utsnitt ur Länsstyrelsens analys av spridningssamband mellan skyddsvärda ekar för Tranås-Noen. Inventeringsområdet är inritat med blå gräns och den grova eken markerad med en rödorange prick i nordvästra hörnet av inventeringsområdet.

Figur 11. Marktäckedata över landskapet närmast inventeringsområdet.

Figur 12. Marktäckedata över landskapet i ett större perspektiv.

Referenser

- Hallingbäck, T., 2013. Naturvårdsarter. ArtDatabanken SLU, Uppsala.
- Länsstyrelsen Jönköpings län, 2020. WebbGIS för grön infrastruktur [WWW Document]. URL <https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=5396e72b8b9245cb9752a58ef1e1e588>
- Naturvårdsverket, 2019. Nationella marktäckedata (NMD).
- Naturvårdsverket, 2012. Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd - Mål och åtgärder 2012-2016 (No. 6496).
- Nitare, J., 2000. Signalarter. Indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer, Fjärde upplagan 2010. ed. Skogsstyrelsen.
- Riksantikvarieämbetet, 2020. Fornsök [WWW Document]. URL <https://app.raa.se/open/fornsok/>
- Swedish Standards Institute (SIS), 2014. Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) - Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning. Utgåva 1. Stockholm.
- Tillväxtavdelningen Tranås kommun, 2020. Naturvärdeskartering av Calluna.